

## Espècies en via de salvació

per PERE ESTUPINYÀ

Vaig visitar per primera vegada les illes Galápagos al maig de 2011. Allí vaig conèixer la biòloga neozelandesa Francesca Cunningham, que estava molt preocupada per uns ocellets anomenats pinsans de manglar, que només vivien en una zona al nord de l'illa Isabela. No n'hi havia enlloc del món, feia mil·lennis que estaven perfectament adaptats a la vida als manglars, sobrevivint a severes crisis climàtiques, alimentàries i geològiques, però des de feia unes dècades estaven exposats a una amenaça molt més grossa: l'arribada de rates que es menjaven els ous dels seus nius.

Les illes Galápagos són un ecosistema únic al món per la singular combinació d'espècies que hi van evolucionar, però també pel seu aïllament geogràfic. Un detall molt singular: no hi ha depredadors. Les

**«Des de fa un temps els científics ens adverteixen que continuar cremant combustibles fòssils i extreure fins a l'última gota de petroli tindrà conseqüències nefastes per al planeta»**

tortugues van poder engegantir-se en terra ferma per l'enorme quantitat de recursos disponibles i cap amenaça, i els albatros fan niu en terra sense por que una serp se'ls cruspeixi. De fet, les aus no tenen por. És desconcertant veure a la llunyania un mascarell camblau solitari, atansar-t'hi a poc a poc intentant no espantar-lo, i que ell es quedi mirant-te ben campal amb cara de «qui és aquest paio tan estrany». Havent evolucionat durant milions d'anys sense depredadors, han perdut l'instint d'escapar davant de la mínima incertesa.

Però aquest equilibri trontolla. El 97% de les Galápagos és espai protegit i des de fa unes dècades Equador és plenament conscient de la importància de preservar aquesta font de riquesa biològica, turística i científica. Hi ha illes que no les poden trepitjar ni tan sols els turistes milionaris dels *tours* més exclusius, i per exemple la majestuosa Isabela només està habitada uns pocs quilòmetres quadrats en el seu extrem sud-est. Això, però, no va impedir que les

cabres portades pels primers habitants s'estenguessin per l'illa menjant l'aliment de les tortugues gegants, que algunes espècies de plantes invasores comences a créixer més ràpidament que no les autòctones i que les rates arribades en els vaixells es trobessin amb un festí sense depredadors que les controlessin.

Francesca havia estat monitorejant el pinsà de manglar i el seu diagnòstic era contundent: només quedaven unes poques desenes d'exemplars, la situació s'havia agreujat i, si ningú feia res, en tres o quatre anys l'espècie desapareixeria. Ella havia arrellegat alguns pinsans i ous dels nius per comprovar si podien créixer en captivitat, i tornar els pollets a l'ecosistema quan no estiguessin en risc. Però era un projecte que feia de manera voluntària, sense finançament i que requeria instal·lacions i viatges costosos amb vaixell.

Quan vaig tornar a les Galápagos al març de 2015 per gravar *El Ladrón de Cerebros por Ecuador*, en arribar a l'illa de Santa Cruz la primera cosa que vaig fer va ser preguntar per una neozelandesa anomenada Francesca Cunningham. No sabia ni si s'estaria encara a l'illa. Quina grata sorpresa quan em van dir que treballava en un laboratori de la Fundació Darwin, vaig anar a visitar-la i la vaig trobar amb dues becàries en una sala adaptada especialment per a la cria dels pinsans de manglar. Quina alegria. Francesca em va dir que havia aconseguit una mica de finançament, que els pinsans es reproduïen bé en captivitat, que ja n'havien alliberat alguns i l'espècie havia començat a recuperar-se, i que el següent pas –dificilíssim– seria desratitzar l'illa per tornar-la a l'estat natural prehumà, de manera que els pinsans i altres espècies autòctones poguessin continuar subsistint sense la seva ajuda com sempre havien estat fent. Els pinsans del manglar eren una espècie en via de salvació.

Una altra havia estat les mateixes tortugues gegants. Es calcula que a finals del segle XVII hi havia 250.000 tortugues gegants de quinze espècies diferents en les Galápagos. Però a partir del segle XVIII les illes es van convertir en un punt freqüent de parada de pirates i baleners, que, famolencs, en trobar-se un animal tan dòcil i abundant van fer el que imagineu: menjar-se'n la carn i utilitzar el greix com a oli per a fanals. És molt difícil jutjar els baleners d'aquella època amb una mirada actual. Ells no sabien que aquelles tortugues eren espècies úniques



Il·lustració:  
MOISÉS MAHIQUES

en el món, en van trobar a manta, i davant de la necessitat d'aliment i recursos energètics els humans sempre hem prioritzat la nostra panxa i desenvolupament. La conseqüència va ser un radical descens dels exemplars de tortugues, quatre espècies extingides i una quasi completa desaparició que es va evitar quan els proteccionistes van començar a lluitar per protegir les tortugues gegants. Va anar de ben poc, però a hores d'ara, i després d'unes quantes dècades de treballs de recuperació, hi ha ja 15.000 exemplars i les espècies estan fora de perill. Però reflexionem: què hauria passat si els baleners i habitants famolencs de les Galápagos haguessin continuat caçant tortugues sense que algú els obligués a frenar i buscar alternatives a aquella font d'aliment i energia tan barata? Doncs que les Galápagos haurien perdut el seu encant i gran riquesa biològica, turística i científica. En aquest cas, és innegable que preservar va ser moltíssim més rendible que explotar. I per sort es va arribar a temps.

En aquests moments nosaltres utilitzem el petroli com els baleners les tortugues. Des de la segona meitat del segle XIX estem explotant una font d'energia barata, abundant i molt eficient, que sens dubte ha contribuït de manera decisiva al desenvolupament exponencial de les nostres societats. Però des de fa un temps els científics ens adverteixen que continuar cremant combustibles fòssils i extraure fins a l'última gota de petroli tindrà conseqüències nefastes per al planeta. El dilema és si continuar devorant apetitoses tortugues o contenir-nos a pesar de tenir-les tan prop. Escric aquest text dies després que els líders mundials signessin l'Acord de París per a intentar frenar el canvi climàtic. Sembla un pacte molt positiu, que renova l'optimisme després del vergonyós Copenhaguen 2009, però no hi ha compromisos concrets i no sabem si l'Acord de París serà el desitjat punt d'inflexió en cerca d'un nou model energètic o pura xerrameca política que es podria capgirar si, per exemple, el partit republicà guanya les eleccions nord-americanes. Però el moment és clau. Dels segles XX i XXI els historiadors del futur en diran l'era dels combustibles fòssils. El que no sabem és si ens veuran com baleners voraçs que van explotar tot el que podien fins deixar un planeta malmès o com ciutadans responsables que van saber parar i trobar alternatives a temps. En realitat, hem de decidir si comportar-nos com rates inconscients que es mengen l'últim ou del niu del pinsà de manglar o com humans intel·ligents fomentant una coexistència i desenvolupament sostenible amb la naturalesa. ☺

**Pere Estupinyà.** Escriptor i divulgador científic (Nova York).